

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سوالات تستی درس ۱

«هستی و چیستی»

سوال ۱: حمل «حیوان ناطق» بر «انسان» یک حمل ..... است و به دلیل
نیاز ..... و حمل «وجود» بر «انسان» حمل ..... است و نیازمند

- .....
- ۱- ضروری - ندارد - غیرضروری - دلیل است
  - ۲- ضروری - ندارد - غیرضروری - دلیل نیست
  - ۳- ضروری - دارد - غیرضروری - دلیل است
  - ۴- غیرضروری - ندارد - ضروری - دلیل است

پاسخ: گزینه ۱. حمل «حیوان ناطق» بر «انسان» یک حمل ضروری یا
اولی ذاتی است و به دلیل نیاز ندارد و حمل «وجود» بر «انسان»
غیرضروری یا حمل شایع صناعی است و نیازمند دلیل.

سوال ۲: وقتی می گوئیم وجود و ماهیت دو جنبه یک چیزند به چه معناست؟

- ۱- تفاوت آنها مانند اکسیژن و هیدروژن است که دو جزء تشکیل دهنده آب هستند.
- ۲- تفاوت وجود با ماهیت فقط از جهت مفهوم است نه موجودات.
- ۳- دو واقعیتی است که دو مفهوم هستی و چیستی را به آن ها نسبت می دهیم.
- ۴- واقعیت بیرونی، وجود و ماهیت یکسانی ندارند و مختلف و متفاوت اند.

پاسخ: گزینه ۲. رد گزینه ۱: به این معنا نیست که آنها دو جزء از یک چیزند که با هم ترکیب یا جمع شده اند، آنگونه که اکسیژن و هیدروژن دو جزء تشکیل دهنده آب هستند.

رد گزینه ۳: یک واقعیتی است که هر دو مفهوم وجود و ماهیت را به آن نسبت می دهیم.

رد گزینه ۴: تفاوت فقط در ذهن و از جهت مفهوم است والا در خارج و واقعیت بیرونی دو امر جداگانه نداریم.

سوال ۳: اگر مفهوم وجود .....
.....

- ۱) جزء مفهوم ماهیت بود، اثبات آن نیاز به دلیل داشت.
- ۲) عین مفهوم ماهیت نبود، اثبات آن نیاز به دلیل نداشت.
- ۳) جزء مفهوم ماهیت نباشد، اثبات آن نیازمند دلیل است.
- ۴) عین مفهوم ماهیت باشد، اثبات آن نیازمند دلیل نیست.

پاسخ: گزینه ۳.

سوال ۴: وقتی که شخصی با اشاره به چیزی می‌پرسد آن چیز چیست؟ بدین معنا است که آن شخص .....

۱) وجود آن را پذیرفته و حمل وجود بر ماهیت را ضروری نمیداند.

۲) وجود آن را پذیرفته و حمل وجود بر ماهیت را بهدلیل عینیت ضروری میداند.

۳) ماهیت آن چیز را می‌شناسد و درصدد پی بردن به وجود آن چیز است.

۴) نه ماهیت آن چیز را می‌شناسد و نه به وجود آن پی برده است.

پاسخ: گزینه ۱. فرد با استفاده از کلمه « این » یا « آن » نشان می‌دهد که به « وجود » حیوانات پی برده است و می‌داند که آنها موجودند اما از ماهیت و چیستی هریک از آنها آگاه نیست. او می‌خواهد آن حیوانات را که همه موجودند، بشناسد و از چیستی شان آگاه شود؛ هر چند که این آگاهی کامل نباشد.

سوال ۵: کدام گزینه در ارتباط با وجود و ماهیت نادرست است؟

۱) تفاوت ماهیت و وجود، فقط در ذهن و از جهت مفهوم است.

۲) در خارج از ذهن دو امر جداگانه به نام وجود و ماهیت نداریم.

۳) وجود و ماهیت در عالم خارج از ذهن به یک واقعیت نسبت داده میشود.

۴) مفهوم هستی و مفهوم چیستی بیانگر دو جنبهٔ یک مفهوم واحد هستند.

پاسخ: گزینه ۴. «هستی» و «چیستی» دو جنبهٔ یک چیزند، به این معنا نیست که آنها دو جزء از یک چیزند که با هم ترکیب یا جمع شده اند؛ در خارج از ذهن، واقعیتی است که هر دو مفهوم را به آن نسبت میدهیم. «هستی» و «چیستی» دو مفهوم مختلف و متفاوت اند نه دو موجود جداگانه.

سوال ۶: کدام گزینه درباره عبارت زیر درست است؟

«گاهی اوقات چیزی را واقعی پنداشته ایم، اما بعداً به اشتباه خود پی برده ایم و متوجه شده ایم که آن چیز خیالی است»

(۱) آن چیز وجود ذهنی نداشته است.

(۲) آن چیز اصلاً ماهیت نداشته است.

(۳) ما درباره ماهیت آن چیز اشتباه فکر میکرده ایم.

(۴) ماهیت آن چیز همان است که به آن اندیشیده ایم.

پاسخ: گزینه ۴

سوال ۷: وجه تمایز موجودات جهان از حیث ..... داشتن آنها است؛ مانند

.....

(۱) ماهیت - بال داشتن برای یک پشه

(۲) هستی - وجود داشتن یک انسان

(۳) چیستی - آب بودن آب

(۴) ماهیت - سفید بودن یک لباس

پاسخ: گزینه ۳. وجود، وجه مشترک موجودات است و ماهیت، وجه اختصاصی آنها.

سوال ۸: وجود و ماهیت در دیدگاه ابن سینا .....

- (۱) هیچگونه تفاوتی با یکدیگر ندارند.
- (۲) در جهان عینی یکی نیستند.
- (۳) در جهان ذهنی یکی هستند.
- (۴) به مصادیق هر مفهوم نسبت داده میشوند.

پاسخ: گزینه ۴. «هستی» و «چیستی» دو جنبهٔ یک چیزند، به این معنا نیست که آنها دو جزء از یک چیزند که با هم ترکیب یا جمع شده اند؛ در خارج از ذهن، واقعیتی است که هر دو مفهوم را به آن نسبت میدهیم. «هستی» و «چیستی» دو مفهوم مختلف و متفاوت اند نه دو موجود جداگانه.

سوال ۹: کدامیک از قضایای زیر، نیازمند دلیل نیست؟

(۱) هر گیاهی یک نوع حیوان است.

(۲) سحر و جادو در جهان نیست.

(۳) انسان وجود دارد.

(۴) انسان متفکر است.

پاسخ: گزینه ۴. زیرا مزه ها یک مفهوم گسترده تری است که تمام مفهوم موضوع را دربر میگیرد (حمل اولی ذاتی)

سوال ۱۰: در کدام یک از قضایای زیر حمل «اولی ذاتی» وجود دارد؟

۱) ببر موجودی وحشی است.

۲) انسان خندان است.

۳) مربع چهارضلعی است.

۴) هر ناطقی انسان است.

پاسخ: گزینه ۴

سوال ۱۱: میان کوه نقره به عنوان یک چپستی و وجود رابطه ضروری برقرار .....

- ۱) نیست، بنابراین امکان وجود یافتن ندارد.
- ۲) نیست؛ پس حمل وجود بر آن دلیل نمیخواهد.
- ۳) است؛ بنابراین امکان وجود یافتن دارد.
- ۴) نیست؛ پس ایجاد آن ممکن است و نه حتمی.

پاسخ: گزینه ۴

سوال ۱۲: با توجه به مغایرت وجود و ماهیت .....

- ۱) وجود مصداق انسانها از ماهیت آنها جدا است.
- ۲) حمل مفهوم ناطق بر انسان دلیل میخواهد.
- ۳) وجود و ماهیت انسان دو مفهومی کاملاً متفاوت است.
- ۴) بین مفهوم انسان و مفهوم متفکر رابطه ای ضروری نیست.

پاسخ: گزینه ۳. وقتی می گوییم «انسان موجود است» تفاوت «انسان» و «وجود» فقط در ذهن و از جهت مفهوم است، و الا در خارج، دو امر جداگانه به نام «وجود» و «انسان» نداریم؛ یعنی در خارج از ذهن، واقعیتی است که هر دو مفهوم را به آن نسبت می دهیم. به عبارت دیگر، «انسان» و «وجود» دو مفهوم مختلف و متفاوت اند نه دو موجود جداگانه.

سوال ۱۳: با ترویج کدام دیدگاه، دیدگاههای تابع فلسفه ابن سینا، ابن رشد و ارسطو به کنار گذاشته شد؟

(۱) فایده گرایی

(۲) تجربه گرایی

(۳) نسبی گرایی

(۴) عقل گرایی

پاسخ: گزینه ۲. از قرن ۱۶ میلادی با رشد تجربه گرایی، این دیدگاه ها جای خود را به فلسفه های حس گرا و تجربه گرا دادند.

سوال ۱۴: کدام امر باعث آشنایی مجدد فلاسفه غرب با فلسفه ارسطویی در قرن ۱۳ شد؟

- ۱) ترویج کامل فلسفه ابنسینا و ابن رشد در اروپا
- ۲) آشنایی با فلسفه ابنسینا از طریق توماس آکوئیناس
- ۳) استفاده از آراء ابن سینا و بعضی نظریات ابن رشد در فلسفه اروپا
- ۴) بهره‌برداری فلاسفهای چون آلبرت کبیر و راجر بیکن از فلسفه ارسطویی

پاسخ: گزینه ۳. آلبرت کبیر و راجر بیکن در قرن های ۱۳ تا ۱۵ میلادی فلسفه ای را در اروپا ترویج می کردند که بیشتر متکی به دیدگاه های ابن سینا و تا حدودی «ابن رشد» بود. همین امر فرصتی را فراهم کرد تا فلاسفه غرب از طریق ابن سینا و ابن رشد مجدداً با فلسفه ارسطویی آشنا شوند؛

سوال ۱۵: در رابطه با توماس آکوئیناس، کدام گزینه نادرست است؟

- ۱) از برهان وجوب و امکان در اثبات صفات خدا بهره برده است.
- ۲) فلسفه وی امروزه نیز دارای طرفدارانی است.
- ۳) وی در راستای عقلی کردن عقاید مسیحیت بسیار تلاش نمود.
- ۴) وی با پیروان ابن رشد مشاجرات علمی داشت و نه خود ابن رشد.

پاسخ: گزینه ۱. او همچون ابن سینا این نظر را پایه برهان های خود در خداشناسی قرار داد

سوال ۱۶: کدام گزینه درباره تمایز میان وجود و ماهیت صحیح نیست؟

- ۱) هستی و چیستی دو جنبه یک چیز هستند.
- ۲) وجود و ماهیت به مثابه دو جزء از یک چیز هستند.
- ۳) تفاوت هستی و چیستی فقط از جهت مفهوم است.
- ۴) وجود و ماهیت در خارج دو امر متمایز نیستند.

پاسخ: گزینه ۲. «هستی» و «چیستی» دو جنبه یک چیزند، به این معنا نیست که آنها دو جزء از یک چیزند که با هم ترکیب یا جمع شده اند؛

سوال ۱۷: نسبت میان وجود و ماهیت به کدام گزینه نزدیکتر است؟

- ۱) نسبت میان برگ درختان و رنگ سبز
- ۲) نسبت میان مولکولهای شی و خود شی
- ۳) نسبت میان پدر بودن و خانواده
- ۴) نسبت میان فیلسوف بودن فارابی و انسان بودن او

پاسخ: گزینه ۴.

سوال ۱۸: طرح موضوع «رابطه امکانی میان ماهیت اشياء و وجود در جهان هستی» از طرف ابن سینا مبتنی بر کدام دیدگاه اوست؟

(۱) دیدگاه خداشناسی ابن سینا

(۲) مغایرت وجود و ماهیت

(۳) واقعیت داشتن جهان

(۴) قابل شناخت بودن جهان

پاسخ: گزینه ۲. به علت توجه خاص ابن سینا، این بحث با عنوان «مغایرت وجود و ماهیت» و یا عنوان هایی مشابه، مقدمه طرح مباحث جدیدی قرار گرفت؛ به گونه ای که گفته اند «فرق بین ماهیت و وجود بی تردید یکی از اساسی ترین آرا و عقاید فلسفی در تفکر اسلامی است.» این نظر، پایه یکی از برهان های ابن سینا در اثبات وجود خدا به نام برهان «وجوب و امکان» نیز قرار گرفت.

سوال ۱۹: تمایز وجود از ماهیت ..... است.

(۱) ذهنی

(۲) واقعی

(۳) خارجی

(۴) حقیقی

پاسخ: گزینه ۱. تمایز وجود از ماهیت فقط در ذهن و از جهت مفهوم است. این دو در خارج از هم جدا نیستند و در خارج از ذهن، واقعیت یگانه ای است که هر دو مفهوم را به آن نسبت می‌دهیم.

سوال ۲۰: کدام فیلسوف نسبت به بقیه فیلسوفان در استفاده از اصل مغایرت وجود و ماهیت، برای اثبات وجود خدا، مقدم است؟

(۱) آلبرت کبیر

(۲) توماس آکوئیناس

(۳) راجر بیکن

(۴) ابن سینا

پاسخ: گزینه ۴. نظریه مغایرت وجود و ماهیت، پایه یکی از برهان های ابن سینا در اثبات وجود خدا به نام وجوب و امکان است. بقیه فیلسوفان، همه نسبت به ابن سینا متاخر و تحت تاثیر او بودند.

سوال ۲۱: چرا کودک به هنگام مواجه شدن با یک حیوان میپرسد: این حیوان چیست؟

۱) کودک قادر نیست میان هستی و چیستی تفکیک قائل شود

۲) زیرا کودک هستی را وجه اختصاصی حیوان میداند

۳) به علت ناآگاهی از هستی و چیستی حیوان

۴) به علت آگاهی از هستی و ناآگاهی از چیستی

پاسخ: گزینه ۴. کودک با استفاده از کلمه « این » یا « آن » نشان می دهد که به « وجود » حیوانات پی برده است و می داند که آنها موجودند اما از ماهیت و چیستی هریک از آنها آگاه نیست.

سوال ۲۲: کدام گزینه در ارتباط با وجود و ماهیت نادرست است؟

- ۱) تفاوت ماهیت و وجود، فقط در ذهن و از جهت مفهوم است.
- ۲) در خارج از ذهن دو امر جداگانه به نام وجود و ماهیت نداریم
- ۳) وجود و ماهیت در عالم خارج از ذهن به یک واقعیت نسبت داده میشود.
- ۴) مفهوم هستی و مفهوم چیستی بیانگر دو جنبه یک مفهوم واحد هستند

پاسخ: گزینه ۴. دوگانگی مفهوم وجود و ماهیت، فقط در ذهن و از جهت مفهوم است و در خارج از ذهن به یک واقعیت یگانه دلالت میکنند.

و حالا جاخالی های این درس

۱) توماس آکوئیناس در بحث مغایرت وجود و ماهیت از ابن سینا ..... تبعیت
میکرده است .

۲) یکی از مباحث اولیه فلسفه، تعیین نسبت دو مفهوم ..... و ..... ماهیت
است .

۳) وقتی می گوئیم ..... و ..... هستی چیستی
دو جنبه یک چیزند به این معنا است که
آن دو جزء از یک چیزند که با هم ترکیب یا جمع نشده اند.

۴) توماس آکوئیناس که در بحث ..... مغایرت وجود و ماهیت
از ابن سینا تبعیت

میکرد این برهان را در اروپا گسترش داد.

۵) وجود، وجه ..... مشترک
موجودات است و ..... ماهیت
وجه اختصاصی آنها.

۶) انسان در هر چیزی که مشاهده می کند، دو حیثیت می یابد: حیثیت

موجود بودن و حیثیت چیستی داشتن
.....

۷) ..... فارابی، فیلسوف بزرگ مسلمان، به نسبت میان «وجود» و «ماهیت»

توجه ویژه ای کرد و در تمایز میان این دو مفهوم، نکاتی را مطرح نمود.

۸) ..... ارسطو در کتاب «مابعدالطبیعه»، وجود را از ماهیت جدا می سازد.

۹) پایه گذار فلسفه توماسی تومیسم در اروپا، **توماس آکوئیناس** نام داشت.

۱۰) **آلبرت کبیر** و **راجر بیکن** در قرن های ۱۳ تا ۱۵ میلادی فلسفه ای را

در اروپا ترویج می کردند که بیشتر متکی به دیدگاه های ابن سینا و تا

حدودی «ابن رشد» بود.

۱۱) «انسان ناطق است»، ناطق حمل **اولی ذاتی** است.

۱۲) حمل ..... **اولی ذاتی** نیازمند دلیل نیست.

۱۳) در حمل ..... **اولی ذاتی**، تنها تفاوت میان محمول و موضوع در گستردگی

محمول ..... است.

۱۴) «انسان سفید پوست است»، سفید پوست حمل **شایع صنایی** است.

۱۵) از قرن ۱۶ میلادی با رشد **تجربه گرایی**، دیدگاه ارسطو و پیروان آن جای خود را به فلسفه های حس گرا و تجربه گرا دادند.

تامل کنید صفحه ۳:

رفتار طبیعی و معمولی فوق که همه ما انسان ها بدون استثنا انجام می دهیم، در بردارنده چه پیام های فلسفی است؟

- ۱) در این عالم واقعیت هایی است (اصل رئالیسم)
- ۲) بین این واقعیت ها تفاوت هایی وجود دارد (تکثر و اختلاف بین موجودات)
- ۳) انسان توانایی و قدرت شناخت برخی از واقعیت ها را دارد.

تکمیل گزاره ها صفحه ۴:

۱) اطراف ما اشیاء فراوانی هستند که هم «چیستی» آنها را تا حدود زیادی می شناسیم و هم از «هستی» شان اطلاع داریم؛ مانند: کتاب، میز، درخت، آب
نکته: اموری که هم هستی و هم چیستی شان روشن است.

۲) برخی امور هستند که «چیستی» شان برای ما روشن است و حتی در علوم هم کاربرد دارند اما نمی دانیم به همان دقتی که آنها را تعریف می کنیم، «وجود» دارند یا نه؛ مانند: مثلث، دایره، اتم

نکته: اموری که چیستی شان مشخص است ولی هستی شان مشخص نیست.

ادامه تکمیل گزاره ها صفحه ۴:

۳) برخی امور هستند که از «هستی» شان خبر داریم اما هنوز دربارهٔ «چیستی» آنها نظر روشنی نداریم؛ مانند: روح، عقل، جاذبه

نکته: اموری که هستی شان روشن است ولی چیستی روشنی ندارند.

۴) «چیستی» های فراوانی را هم می توانیم در ذهن خود حاضر کنیم؛ در حالی که می دانیم این امور، حداقل تاکنون «وجود» ندارند؛ مانند: دریای جیوه، ققنوس

نکته: اموری که چیستی آنها روشن است ولی حداقل تاکنون به وجود نیامده اند و وجود ندارند.

بررسی صفحه ۵:

اگر مفهوم «وجود» عین مفهوم «ماهیت» یا جزء آن بود، آیا مشکل و مسئله ای پیش می آمد؟ پاسخ مثبت یا منفی خود را توضیح دهید.

بله. اگر هستی و چیستی عینیت داشته باشند، یعنی اگر هستی و چیستی تفاوتی با هم نداشته باشند، یکسری مشکلات جدی پیش می آید که با واقعیت و حقیقت در تضاد است:

۱) ما باید با شناخت ماهیت و چیستی هر مفهومی، مطمئن باشیم که آن مفهوم وجود دارد! برای مثال، وقتی فهمیدیم «سیمرغ» چیست، آنگاه مطمئن میشویم که سیمرغ موجود است! در حالی که میدانیم اینگونه نیست.

۲) از طرف دیگر، اگر هستی و چیستی عین هم باشند، با پی بردن به یک چیز، ماهیت و چیستی آن چیز هم باید برای ما معلوم شود. مثلاً همین که فهمیدیم موجودی در تاریکی هست، باید بفهمیم که آن موجود چیست. در حالی که عملاً امکان این اتفاق وجود ندارد.

بازبینی صفحه ۶:

به فعالیت «تکمیل کنید» برگردید و با توجه به بیان ابن سینا، به سؤال های زیر پاسخ دهید.

- ۱) آیا چهار گزاره طرح شده، با بیان ابن سینا هماهنگ اند؟ بله
- ۲) کدام گزاره نظر ابن سینا را بیشتر تأیید می کند؟ گزاره ها ۳ و ۴.

به کار ببندیم صفحه ۷:

۱) به گزاره های زیر توجه کنید و بگویید ترتیب آنها چگونه باید باشد و چرا؟
الف) من می توانم اشیاء را بشناسم.

ب) من هستم.

ج) اشیاء هستند.

پاسخ: بستگی به نوع نگاه ما دارد. این ترتیب بر اساس معرفت شناسی است:

به ترتیب: ب، الف، ج

به کار ببندیم صفحه ۷:

علی و محمد در حال گفت و گو بودند، از دور حیوانی را دیدند علی گفت آن حیوان «شیر» است ولی محمدگفت آن حیوان «پلنگ» است، وقتی حیوان نزدیک شد دیدند نه شیر است و نه پلنگ، بلکه ببر است. به نظر شما چه نتیجه ای می توان در نسبت بین چیستی و هستی حیوان گرفت؟

پاسخ: در این حالت وجود یک حیوان برای دو نفر ثابت شده است ولی ماهیت و چیستی آن معلوم نیست. این امر نشان میدهد که وجود و ماهیت با هم تفاوت دارند.

به کار ببندیم صفحه ۷:

به گزاره های زیر توجه کنید و بگویید حمل کدام یک از محمول ها به موضوع
ها نیازمند دلیل است؟

- ۱) انسان حیوان است. حیوان ذاتی انسان است نیازمند دلیل نیست.
- ۲) انسان شیر است. شیر قابل حمل بر انسان نیست.
- ۳) انسان مخلوق است. حمل مخلوق بر انسان نیاز به دلیل دارد.
- ۴) انسان ناطق است. ناطق ذاتی انسان است و نیاز به دلیل نیست.
- ۵) انسان موجود است. حمل موجود بر انسان نیازمند دلیل است.

به کار ببندیم صفحه ۷:

آیا در قضیه «مثلث سه ضلعی است» حمل محمول بر موضوع نیاز به دلیل دارد؟ چرا؟

پاسخ: خیر. چون سه ضلعی ذاتی مثلث است و رابطه بین موضوع و محمول ضروری است.

کانال کوچه باغ های فلسفه در ایتا :

eitaa.com/falsafehhighschool

با تشکر از دانش آموزان دبیرستان فرهنگ استان قم